

24. MEDŽELLA

Prepis pisma carskog Po njemu neka se postupa.

UVOD

SADRŽI DVA GOVORA

Govor prvi.

O definiciji i podjeli pravničke nauke.

§ 1. Ilmi Fikh = pravnička znanost (nauka) je poznavanje šerijatskih pravila postojećih o prometu (postupanju, življenju).

Pravnička pravila ili se odnose na budući život, to je pravo (zakoni) o bogoštovlju, ili se odnose na ovaj svijet. Ta se dijele na pravila o ženidbenim pogodbama o prometu općem (postupanju) međusobnom ljudi i o kaznama. A to s toga, što je istiniti svemogući Bog odlučio, da uregjenje ovog svijeta postoji do nekog odregjenog vremena, koje postajanje je vezano za opstanak čovječjeg roda, a ovo vezano je za spajanje muškog spola sa ženskim u svrhu rađanja i produženja roda ljudskog.

Isto tako biva opstanak (postajanje) čovječjeg roda s održanjem pojedinaca toga roda. Čovjeku treba zbog njegove umjerene (ograničene) naravi za njegov opstanak jela, pića i odjela i stan, a za ovo trebaju mu zanatlijski poslovi (radnje). A za ovo se ište da nastane zajednica i međusobno potpomaganje pojedinaca.

Kraće rečeno, budući da je čovjek pitome naravi, ne može živiti u samoći, kao druge životinje, nego treba da prostre prostirku pitomosti, te da se druži i potpomaže (megjusobno).

Buduć da svaki čovjek traži ono, što njemu godi, a srđi se na ono, što mu ne godi, potrebna su neka utvrgjenja (nepomična) pravna pravila, da bi se među ljudima sačuvao i održao red i pravda bilo u pitanjima ženidbenima, bilo u pitanjima, koja se tiču udruženja i međusobnog potpomaganja, na čemu se svemu temelji pitomost (civilizacija).

Otuda dva dijela toga prava. Prvi sadrži pravila o ženidbenim pogodbama, drugi o društvenim pogodbama (o međusobnom načinu života).

Za tim je potrebno postaviti (urediti) kaznene zakone, da bi se mogla održati pitomost (red). Ovo je kazneni dio od pravnih pravila.

Pravila od dijela o društvenim ugovorima koja se najčešće upotrebljuju, izvagjena su iz priznatih knjiga, pa je iz njih sastavljena medžella tako, da su ona podijeljena u knjige, ove u poglavlja, a ova u odsjeke.

Pravila pitanja (posebna), po kojima će se postupati pred sudovima, jesu ona, koja su sadržana u slijedećim poglavljima i odsjecima. Ali potanki ispitatelji pravničkih pravila sveli (slili) su pravnička pravila (pitanja) u neka opća pravila (načelna), koja čine temelj, kojim se ostala pravila dokazuju i koja se opća pravila drže za priznata u pravničkim knjigama tako, da svako to opće pravilo obuhvaća i sadrži u sebi više pravničkih pitanja (rješidba za ista pitanja).

Ako se najprije ta opća pravila zapamte, onda će se lahko priljubiti pameti posebna pitanja kojih rješenje je u njima sadržano, pa će opća ta pravila biti sredstvo da se ta pravna pitanja u pameti tvrdo (duboko) smjeste.

Usljed toga skupljeno je devedeset i devet (99) temeljnih pravničkih pravila i navedena su ona kao drugi govor na način koji slijedi i to prije nego se pregje na glavnu stvar.

Makar da imade iznimaka od ovih općih pravila, kad se svako posmatra za sebe (na pose), ne će to kvariti njihove općenitosti, ako se ona posmotre ukupno (u cijelosti) jer jedna od njih ograničuju i pobliže opregjeluju druga.

Govor drugi.

O pravnim pravilima, (temeljnim načelnim pravilima, ostalo su pravna pitanja, kojih je riješenje u pravilima sadržano)

§ 2. Po zakonu ima jedan posao (radnja) onu posljedicu, koja odgovara svrsi (namjeri) koja se je htjela postići iz tog posla.

§ 3. Kod ugovora daje se važnost (uzima se obzir) glavnim svrhama (ugovora) i smislu ugovora, a ne riječima i načinu njihove upotrebe (izražaja). Usljed toga će se be –bil–vefa prosugivati po ustanovama o zalogu.

§ 4. Nešto, što je tvrdo dokazano ne može se uništiti (razoriti) dvojbom (sumnjom).

§ 5. Načelno (glavno je) treba svaka stvar da ostane u onom stanju, u kom se nalazi (status quo).

§ 6. *Ono, što je vjkadašnje (postoji od davnina) ima se ostaviti (pustiti) u tom vjkadašnjem stanju.*

§ 7. *Šteta ne može postati vjkadašnjom (ne može se opravdati starinom, dugim trajanjem).*

§ 8. Oslobogjenje od dužnosti je pravilo (u pravilo se uzima, da je čovjek prost od svake obveze). Uslijed toga ako bi neko jedno tugje dobro upropastio, pa bi izmegju onoga, koji je upropastio to dobro, i izmegju gospodara dobra nastao prepor o količini dobra, uvažiće se riječ (tvrdnja) upropastitelja a gospodar treba da dokaže višak koji traži.

§ 9. U pogledu svega, što tek postati (pridoći, nastati ima), pravilo je nepostojanje toga.

Na primjer, ako bi nastao prepor kod zajednice mudarebe (§ 1404. i slijedeći) o tom, da li imade kakova dobitka ili ne, buduć je pravilo, da dobitka nema, uvažiće se riječ radnika, i gospodar će glavnice morati dokazati, da imade dobitka.

§ 10. Ono čega je postojanje u nekom vremenu tvrdo dokazano, držaće se, da postoji na dalje sve dok ne dokaže protivno od toga.

Uslijed toga, ako bi se dokazalo, da je nešto bilo nečija vlastnost nekad prije, držaće se, da je to i sad njegova vlastnost, dok god ne nastupi neko stanje, koje tu vlastnost odstranjuje (ukida).

§ 11. Pravilo je, da je nešto, što je novo, nastalo u vremenu, koje je najbliže sadašnjosti, to će reći, ako nastane prepor o razlogu ili vremenu postanka nečega, što je novo, uzeće se da je to nastalo u vremenu, koje je najbliže sadašnjosti, sve dotle dok se ne dokaže, da je nastalo u nekom daljem vremenu.

§ 12. Pravilo je, da se daje govoru značenje, kakovo riječi donose sobom (bukvalno značenje).

§ 13. Nema važnosti ono, što bi se muče (kao neizrareženo) moglo razumjeti, ako postoji izrično očitovanje. (Pored izričnog očitovanja nema mjesta predmjeri.)

§ 14. *Nema mjesta pravničkom ispitivanju (mišljenju učenih pravnika, tumačenju) ondje gdje je nešto tako jasno rečeno, da ne trpi izvrtanja.*

§ 15. Ono, što se je kao valjano uzelo (ustanovilo) protiv zakonskog mjerila, (zakona, pravila) ne može biti mjerilo za slični slučaj (izuzetak od pravila ne može sačinjavati pravilo).

§ 16. *Mišljenje jednog pravnčkog učenjaka* (tumačenje njegovo) *neće biti pokvareno mišljenjem drugog učenjaka pravnčkog* (tumačitelja).

§ 17. Poteškoća izaziva (dovodi) olakšanje; to će reći poteškoća može biti razlog polakšici, i kod tjeskobe (u neprilici) treba popuštanja. Mnoge pravničke ustanove utemeljene su na ovom pravilu, kao davanje zajma, uputa i ograničenje u raspolaganju. Na ovom pravilu temelje se sve polakšice i popuštanja od strogih zakona, koje su zakonodavci svojim pravilima dodali (uveli).

§ 18. Kad se uvidi poteškoća u izvigjanju nekog posla, treba se biti širokim kod prosugjivanja toga posla tj. kod primjene pravila na taj posao (pokazati treba blaže prosugjivanje).

§ 19. Zabranjeno je štetu činiti (prouzrokovati) a isto tako i učinjenu štetu štetom odvrćati (naknaditi dati, odmazditi, odstranjivati).

§ 20. Treba odstraniti (ukloniti) ono, što štetu može prouzrokovati.

§ 21. *Nužda (sila veća) čini dozvoljenim ono, što je zabranjeno.*

§ 22. Nužda se odmjeruje (prosugjuje) prema njezinoj veličini (ono, što se dozvoljava zbog nužde, dozvoljeno je samo u razmjeru prema veličini nužde).

§ 23. Ono što je dopušteno iz (zbog) nekog izvinjujućeg razloga, prestaće biti dopušteno kad nestane toga izvinjujućeg razloga.

§ 24. Kad nestane zaprijeke nečemu, dolazi opet do svoje valjanosti ono, što je zapriječeno.

§ 25. Jedna šteta ne smije odstranjivati (naknagjivati) jednom drugom njoj jednakom (sličnom) štetom.

§ 26. Odobravaće se trpljenje privatne štete pred javnom štetom. Na ovome se temelji zapriječenje neznalice lječnika od vršenja lječničkog zanata.

§ 27. Težu štetu treba odstraniti lakšom štetom.

§ 28. Kada bi se dva zla snašla (sukobila) onda se treba upustiti u zlo, koje je manje, a gledaće se odstraniti, koje je veće.

§ 29. Između dva zla, treba birati manje zlo.

§ 30. Bolje je odstranjivati zlo nego pribavljati si korist.

§ 31. Štetu treba odstraniti (naknaditi) koliko je moguće.

§ 32. Bila potreba opća ili privatna, smatra se nuždom. Na ovome se temelji odobrenje (dozvoljenje) *bed-bil-vefe* (§ 118.), koja je pripuštena uslijed uvigjene potrebe u vrijeme, kad se je kod stanovnika Buhare pomnožio bio dug.

§ 33. *Nevolja ne uništuje tugjeg prava* (ne daje prava na uništenje tugjeg prava). *Usljed toga, ako bi neko ogladnio, pa bi izjeo tugji hljeb, trebaće platiti njegovu vrijednost.*

§ 34. *Ono što je zabranjeno primati, zabranjeno je i drugome davati.*

§ 35. *Ono što je zabranjeno raditi (činiti), zabranjeno je i zahtjevati (tražiti).*

§ 36. *Običaj ima moć zakona* (je tvrd) *to će reći, običaj, bio on opći ili posebni, uzeće se odlučnim kod presugjivanja.*

§ 37. Svjetski običaj je takovo dokazano sredstvo, kojeg se valja držati kod presugjivanja.

§ 38. *Ono što obično (po običaju) nije moguće, drži se da u istini nije moguće.*

§ 39. Ne može se poreći, da se promjenom vremena mijenja i primjena zakona.

§ 40. Bukvalno značenje riječi napušta se (ispušta se, otpada), ako običaj pokazuje na neko drugo značenje.

§ 41. *Običaj važi samo onda, ako je stalan i ako ga upotrebljava pretežna većina svijeta.*

§ 42. Važnost (valjanost) se daje onome što češće biva i što je općenitije (u više svijeta) a ne onom, što se rijetko zbiva.

§ 43. Ono što je po običaju priznato, drži (smatra) se kao da je ugovoreno (ima istu valjanost kao i ugovor).

§ 44. Ono što je među trgovcima običajno, smatra se kao da je među njima ugovoreno.

§ 45. Odregjenja (ustanove) običajna su kao i odregjenja jasnim govorom, koji ne trpi (ne podnosi) izvrtanja.

§ 46. Kad se sastane razlog, koji dopušta nešto učiniti, i zapreka, koja tome stoji na putu, daće se prvenstvo zapreci. Uslijed toga ne može neko prodati onog svojeg dobra, koje je založio svome vjerovniku.

§ 47. Ono, čega postanak zavisi od nečeg drugog, pripadaće tome drugom i obzirom na pošljedice koje nastanu za to drugo (za glavnu stvar). Uslijed toga, kada se proda jedna suždriježna kobila, biće prodano kao pripadak njezin i ono ždrijebe, koje je u njezinom trbuhu.

§ 48. Ono što je pripadnost nečega, ne može imati posebnik (zasebnik) pošljedica.

Na primjer ždrijebe, koje je još u trbuhu kobile, ne može se na po se prodati.

§ 49. Onaj, koji postane vlasnikom jedne stvari, postaće takogjer vlasnikom i onog, bez čega ta stvar ne može postojati.

Na primjer, kupac jedne kuće postaće vlasnikom i onog puta, koji vodi do te kuće.

§ 50. Kad nestane temelja, otpašće i ono, što na njemu počiva.

§ 51. Ono, čega nestane (što otpane), ne vraća se više (ne oživljuje), to će reći ono, što otide, više se ne vraća natrag.

§ 52. Kada bude nešto uništeno, biće uništeno i ono, što je u njemu sadržano (njegov dio).

§ 53. Kada ne bude moguće predati ono, što je glavno, ima se predati zamjena toga (ekvivalent).

§ 54. Ono što se ne bi moglo dopustiti neposredno (zasebno), može se dopustiti posredno (s nečim drugim, kao sadržaj nečeg drugog).

Na primjer, nije valjano, da kupac opunomoći prodavaoca, da ovaj primi predmet kupoprodaje (za kupca), ali ako bi kupac dao prodavaocu posugje, da prodavalac žito izmjeri i saspe u posugje, pa bi prodavalac to učinio, u ovom slučaju nastaće primitak posredno (sadržajno i pripadno tj. sastoji taj primitak u mjerenju i sipanju žita u posugje).

§ 55. Zapreka početku (postanku) nečega ne priječi iza postanka toga nečega dalje postojanje njegovo, na primjer nije valjano, neodjeljeni

dio jedne stvari drugom darovati, ali ako bi jedna stvar bila već darovana, pa bi neko treći dokazao iza toga svoje pravo na jedan dio te stvari i prisudio bi mu se taj dio, neće darovanje biti uništeno, nego će ostali dielovi (ne prisugjeni trećem) ostati vlasništvo onog, u korist koga je darovanje učinjeno.

§ 56. Lakši je opstanak nego li postanak (tj. ako je nešto postalo, lakše ga je i pored zapreka održati, ali ne može ništa tako lahko da postane, ako ima zapreka).

§ 57. Davanje besplatno (džabe) može postati potpunim tek primitkom (predajom), na primjer, ako bi neko darovao nešto nekom ne će darovanje biti potpuno prije primitka (predaje).

§ 58. *Vladanje nad narodom, treba da je zavisno od opće koristi (dok se vlada u opću korist, dotle je vladanje opravdano).*

§ 59. *Uprava posebna (privatna) pretežnija je (preća je; ima prvenstvo), nego li uprava općenita (javna). Na primjer, mutevelija ima pravo prvenstva za upravu jednog vakufa pred kadijom.*

§ 60. Jednom govoru bolje je dati makar kakovo značenje, nego li ga ostaviti bez značenja, to će reći, govor se ne smije uzeti, da nema nikakva značenja, sve dotle, dok mu je moguće neko značenje dati.

§ 61. Kod govora, kojem se ne može dati smisao koji iz značenja riječi izlazi, da će mu se preneseni smisao.

§ 62. Ako jednom govoru ne bude moguće dati nikakova smisla (značenja), on će ostati bez smisla (značenja), to će reći ako ne bude moguće jednom govoru dati smisao, koji izlazi iz značenja riječi, niti preneseni smisao, onda će se uzeti, da taj govor ništa ne znači.

§ 63. Kod nedjelivih stvari, ako se napomene (navede) samo jedan dio, isto je kao da je cijela stvar spomenuta (navedena).

§ 64. Ono što je neograničeno, držaće se da je neograničeno sve dotle, dok se neograniči izričnim ili mućecim ograničenjem.

§ 65. Nema se uzeti u obzir kakvoća jedne stvari koja je pri ruci (prisutna), a važna je kakvoća kod stvari, koja nije pri ruci.

Na primjer, ako bi neko prodavajući jednog kulatasta (Mausfahl) konja, koji je pri ruci u sjednici kupoprodaje, rekao: "ja prodadoh ovog zekastog konja za toliko hiljada groša", ponuda će mu

biti valjana, izraz "zekast" ne će biti od važnosti (odlučnosti). Ali ako bi prodao jednog kulaša konja, koji nije pri ruci rekav, da prodaje zekastog konja kupoprodaja ne će biti sklopljena jer ovdje odlučuje kakvoća.

§ 66. Uzima se (drži se) da su riječi (izrazi) jednog pitanja sadržane u odgovoru, to će reći, kod pitanja na koje se jestno odgovara, drži se da je odgovaratelj izgovorio sve one riječi, koje su navedene u pitanju.

§ 67. O onome, koji čuti, ne može se uzeti da govori. Ali u slučaju, gdje bi trebalo da neko govori, smatraće se govorom njegovo ćutanje, to će reći, ne može se reći da govori onaj, koji čuti, ali u slučaju, gdje bi on morao govoriti, njegovo ćutanje će se smatrati priznanjem i pristajanjem.

§ 68. Ono što je sakriveno, ima se držati za onakovo, kako se u spoljašnjem svijetu pokazuje, to će reći, ono što je sakriveno tako, da se ne može istinito spoznati (saznati) prosugjuje se prema njegovom vanjskom dokazu.

§ 69. Megjusobno dopisivanje važi kao i razgovaranje ustmeno.

§ 70. Neki izvjestni pokaz nijemoga, smatra se kao i izražjenje jezikom.

§ 71. Riječ (kazivanje) tumača primiće se (važiće) u svim slučajevima (materijama).

§ 72. Nema krijeposti misao (predpostavka) koje je neistinost očevidna.

§ 73. Dokaz nečega nemože imati valjanosti, ako postoji predmnijeva za nešto protivno, koja se predmnijeva oslanja na neki temelj (ako postoji kakova okolnost, koja ustanovljuje predmnijevu protiv tog dokaza).

Na primjer, ako bi neko priznao da je dužan jednom od svojih nasljednika toliko i toliko groša, ne može to priznanje biti dokaz duga, ako bude učinjeno u vrijeme smrtne bolesti, sve dok ga ostali našljednici ne odobre (potvrde), jer tome se protivi predmnijeva, da je on htio imetak ostalim našljednicima uskratiti, a ova predmnijeva oslanja se na okolnost smrtne bolesti. Ali ako on bude to učinio (priznao) za vrijeme svoga zdravlja, biće to priznanje valjanim dokazom. I u ovom slučaju neće biti zaprekom ta predmnijeva da priznanje to bude dokazom, jer je ta predmnijeva u tom slučaju samo prosta sumnja.

§ 74. Samojoj prostoj (jednostavnoj) sumnji ne daje se nikakva važnost.

§ 75. Ono što je dokazano bezdvojbenim logičnim zaključkom, smatra se da postoji tako, kao da se očima vidi.

§ 76. *Dokaz spada na tužitelja, a prisega na onog, koji poriče.*

§ 77. Dokaz služi na to, da se njime dokaže (ustanovi) ono što se protivi onome stanju za koje se uzima da postoji, a prisega služi na to, da se i na dalje održi ono, što u pravilu postoji.

§ 78. Dokaz koji nije priznanje je prelazne naravi, priznanje je dokaz, koji ne prelazi na nekog drugog (osim priznavatelja).

§ 79. Čovjek biva primoravan (siljen) na temelju svoga priznanja.

§ 80. Protivsvolvlje uništjuje dokaz, ali ono ne će prečiti osugjenje onog, koji si protivsvolvi.

Na primjer, ako bi svjedoci protivsvolvi si time, što bi povukli svoje svjedočanstvo natrag, neće više njihovo svjedočanstvo biti dokazom. Ali ako sud bude već osudu donio na temelju njihovog svjedočanstva, osuda ta ne će biti tim protivsvolvljem pokvarena, nego će morati osugjeni naknaditi si dati predmet činidbe po svjedocima.

§ 81. Postoji slučaj gdje može biti dokazano ono, što treba da slijedi iz nečeg glavnog a da to glavno ne bude dokazano.

Na primjer, ako bi neko rekao: taj i taj dužan je toliko i toliko groša tome i tome, ja sam za njega jamac, pa bi usljed poricanja dužnika vjerovnik tu svotu tužbom zatražio, trebaće jamac nju platiti.

§ 82. Kada se dokaže, da je uslov ispunjen slijediće iz tog, da je dokazano i ono što je za taj uslov svezano (što od njega zavisi).

§ 83. Na uslov treba uzimati obzira (uvažavati ga) po mogućnosti.

§ 84. Obećanje biće nepobitno (nepokvarljivo) kada se učini uslovno.

Na primjer, ako bi neko rekao drugome: "prodaj to dobro tome i tome, pa ako ti on ne plati, ja ću ti platiti", moraće taj koji je tako obećanje učinio, platiti kupovinu toga dobra, ako je na plati kupac.

§ 85. Uživanje nečega stoji u razmjerju sa odgovornosti za to nešto to će reći, onaj koji trpi (snosi) štetu u slučaju propasti neke stvari, treba kao odštetu za to da vuče i koristi od te stvari.

Na primjer, ne može provalac naplatiti od kupca ništa za to, što je kupac upotrebljavao onog konja, kojeg je povratio natrag na temelju prava izbora zbog mane, jer da je taj konj poginuo prije povratka prodavaocu, bio bi snosio štetu sam kupac.

§ 86. Najamnina i odšteta (naknada štete) ne mogu se zajedno nalaziti (ne mogu se kumulirati).

§ 87. Teret (muka) stoji u razmjerju prema koristi, to će reći, ko vuče od nečega korist, taj će snositi i terete od toga (nečega).

§ 88. Muka stoji u razmjerju prema uživanju (duženje prema dobitku), a uživanje u razmjerju prema mucu.

§ 89. Pošljedica jednog čina pripisaće se činitelju a neće onom, koji je njemu dao nalog, dok god ovaj nije bio prisilitelj (silu vršio).

§ 90. Kada se sastane (nagju skupa) neposredni tj. onaj, koji osobno jedan čin preduzima, i posredni počinitelj, pošljedice će se pripisati neposrednom počinitelju; na pr., ako bi neko tugjeg konja upropastio baciv ga u onu jamu, koju je neko treći na javnom putu iskopao, moraće ga sam naknaditi a neće onaj dati naknade, koji je jamu iskopao.

§ 91. Dozvoljenje zakonito protivi se naknadi štete (tj. ako se nešto čini na temelju pravne dozvole, pa se neka šteta počini, nema mjesta naknadi štete otud nastale).

Na primjer, ako bi nečija životinja uginula upav u onu jamu, koju je neko drugi u svojoj vlastitoj nekretnini iskopao, neće on trebati dati naknade.

§ 92. Štetu koju neposredni počinitelj osobno učini, treba je sam i naknaditi, makar je i neučinio hotimično.

§ 93. Štetu, koju neko počini posredno, neće morati naknaditi, ako je ne bude hotimice učinio.

§ 94. Ne mora se naknaditi ona šteta, koju počine životinje same po sebi (bez tugjeg sudjelovanja).

§ 95. Ništetni su čini, koje neko preduzima s tugjom stvari kao vlastnik.

§ 96. Nije dopušteno (valjano) da neko raspolaže (upotrebljava) s tugjim vlasništvom bez privole vlasnika.

§ 97. Nije dopušteno, da neko prisvoji za sebe tugje dobro bez zakonita razloga (temelja).

§ 98. Promjena onog razloga, na temelju kojeg se stiče vlasništvo (nečega) smatra se promjenom same stvari.

§ 99. Ko god hiti da dobije nešto prije pravog vremena, biće kažnjen lišenjem (ne dobitkom) te stvari (toga nečega).

§ 100. Ko god se upinje (trudi se) da pokvari ono, što je sam ispunio (učinio), trud mu je uzaludan.

Dio I.

O sklapanju kupoprodajnog ugovora ima pet glava

GLAVA I

O bitnim dijelovima (elementima) kupoprodaje.

§ 167. Kupoprodajni ugovor sklapa se ponudom i prihvatom.

§ 168. Ponuda i prihvata sastoje u onijem riječima, koje se po običaju mjestnom upotrebljuju za ustanovljenje kupoprodaje. S ovijem riječima se pazarluk odsijeca (to jest postaje savršenim).

§ 169. Za ponudu i prihvata najčešće se upotrebljuju glagoli u prošlom vremenu. Na primjer, kad prodavač rekne: "Ja tebi ovu robu za 100 groša prodadoh", na što kupac odgovori: "I ja nju uzedoh", ili, kad kupac rekne: "ja kupih" a iza toga prodavač rekne: "ja prodadoh". Kupoprodaja će biti u ova obadva slučaja sklopljena. U ovom prvom primjeru riječ "prodadoh" jest ponuda a riječ: "uzedoh" jest prihvata. U drugom primjeru riječ: "uzedoh" je ponuda a riječ "prodadoh" jest prihvata.

Kupoprodajni ugovor biće tako isto sklopljen, kada prodavalac mjesto "ja prodadoh" rekne: "ja dadoh" ili "ja predadoh u vlasništvo", i kada kupac mjesto "ja uzedoh (kupih)" reče "ja privolih" ili "ja prihvatih".

§ 170. Ako stranke upotrebljuju izraze "satarem" (prodajem), alirim (kupujem) pa upotrebljujući te izraze misle da ih upotrebe u sadašnjem vremenu, kupoprodaja je sklopljena, ali ona se ne može sklopiti, ako stranke za te izraze vežu budući smisao.

§ 171. Kupoprodajni ugovor ne može se sklopiti posredstvom onih riječi, koje se upotrebe u budućem vremenu kao "kupiću", "prodaću", jer ovijem riječima (izrazima) čine stranke megjusobno prosto obećanje.

§ 172. Kupoprodajni ugovor ne može biti sklopljen ni riječima upotrebljenim u zapovjednom načinu kao "prodaj", i "kupi". Ali kupoprodaja se može sklopiti i upotrebom toga načina (zapovjednog) ako se prema okolnostima misli kod upotrebe toga načina na sadašnjost. Tako

kupoprodaja neće biti sklopljena, kad bi kupac rekao "prodaj mi ovo dobro za toliko groša", a prodavalac kad bi odgovorio "ja ga tako prodadoh". Ali ako bi ovaj rekao: "Uzmi ovo dobro za toliko groša" a kupac odgovori: "i ja ga uzeh", ili kad bi kupac rekao "ja uzedoh", a prodavalac odgovori: "uzmi", ili: "idi koristi se šnjim", onda je kupoprodaja sklopljena; jer na ovom mjestu riječi "uzmi" ili "idi koristi se šnjim" znači "eto ja prodadoh, uzmi".

§ 173. Ponuda i prihvata može biti kako ustmena tako i pismena.

§ 174. Kupoprodajni ugovor može se sklopiti pokaznim znakom nijemoga čovjeka (to će reći znakom koji kod tog nijemoga neko izvjestno značenje imade).

§ 175. Glavna svrha ponude i prihvata je privola obijuh stranaka, za to kupoprodajni ugovor može biti sklopljen takodjer onom činljivom (efektivnom) promjenom koja znači istu privolu; ovome se kaže **be teati** to jest kupoprodaja megjusobnom predajom (stvari).

Na primjer ako kupac dađe pekaru novce, a ovaj njemu kruh, bez ustmena ugovora i riječi, biće kupoprodaja sklopljena. Ona će biti isto tako i onda sklopljena, kada bi kupac dao novce, a uzeo jednu lubenicu, a prodavalac bi šutio.

(...)

GLAVA II.

O potrebi slaganja prihvata s ponudom.

§ 177. Ako od dviju stranaka jedna stranka nudi neku stvar za neku cijenu, onda mora druga stranka da tu stvar za istu tu cijenu istim načinom prihvati, ali ona nema prava da rastavlja i komada cijenu ili nugjenu stvar.

Na primjer, kad bi prodavalac kupcu rekao: "ja ti prodadoh tu materiju za 100 groša" a ako bi kupac na taj način prihvatio, on će primiti cijelu tu materiju za 100 groša, ali on ne može primiti istu materiju ili polovicu za 50 groša. Isto to biva u slučaju kad bi prodavalac rekao: ta dva konja prodadoh ja za 3000 groša, pa bi kupac prihvatio, onda će on uzeti oba konja za 3000 groša, ali ne može uzeti od ta dva konja jednoga za 1500 groša.

§ 178. Dosta je, da se prihvata i ponuda slažu jedno s drugim tako, da je jedno sadržano u drugome. Na primjer, ako bi prodavalac rekao kupcu:

“ja to dobro tebi za 1000 groša prodadoh”, i kad bi kupac rekao: “ja za 1500 groša primih” kupoprodaja će biti sklopljena na 1000 groša. Ali ako bi prodavalac u istoj sjednici onaj suvišak prihvatio, morao bi kupac i ponugjeni od njegove strane suvišak dati. Isto tako će kupoprodaja biti sklopljena, ako bi kupac rekao: “ja to dobro primih za 1000 groša”, a prodavalac bi odgovorio “ja dadoh za 800 groša”, ali treba za 200 groša sniziti cijenu.

(...)

GLAVA III.

O sjednici radi kupoprodaje.

§ 181. **Medžlissi be** jest sastanak učinjeni u svrhu sklopljenja kupoprodaje.

§ 182. U kupoprodajnoj sjednici (sastanku) ima svaka od obadviju stranaka od časa ponude do kraja sjednice pravo izbora.

Na primjer: ako bi jedna od ugovornih stranaka u kupoprodajnoj sjednici ponudivši kupoprodaju rekla: “ja ovo dobro za toliko groša prodadoh ili ja primih”, a druga stranka makar i ne rekla odmah iza ponude: “ja primih ili ja prodadoh” nego tek pošto prodje neko vrijeme iza toga, ali samo u istoj sjednici, ako prihvati, kupoprodaja će biti sklopljena; ma da se je sjednica i dulje vremena produžila i ma da je izmegju ponude i prihvata i dulje vremena proteklo, te ne će škoditi.

§ 183. Ako se iza ponude a prije prihvata jedna od obadvije stranke zabavlja govorom ili činom, koji znači odustajanje, ponuda će biti ništetna, i prihvatu mjesta ne će biti.

Na primjer: Pošto je jedna od obadvije ugovorne stranke rekla: “ja prodadoh ili ja primih”, pa se jedna od njih dvije zabavlja nekijem drugim poslom ili govori o nečem drugom, ponuda će biti ništetna, i kupoprodaja neće biti sklopljena kašnjim prihvatom.

§ 184. Ako jedna od ugovorenih stranaka ponudi kupoprodaju, pa povuče ponudu natrag prije prihvata druge stranke, ponuda će biti ništetna i kupoprodaja ne će biti sklopljena kašnjim prihvatom (pošto je ponuda uzeta natrag).

Na primjer ako bi prodavalac pošto je rekao: “ja ovu materiju za toliko groša prodadoh” povukao ponudu natrag prije nego je kupac rekao: “ja prihvatih”, kupoprodaja ne će biti sklopljena kašnjim kupčevim riječima “ja prihvatih”.

§ 185. Druga prije prihvata na mjesto prve ponude izrečena ponuda uništiće prvu ponudu, pa se ima obzir uzeti samo na drugu ponudu.

Na primjer: Ako bi prodavalac pošto je rekao: "ja ovo dobro za 100 groša prodadoh" se predomislio prije nego li je kupac rekao: "ja primih", i rekav: "ja za 120 groša prodadoh" pa bi kupac prihvatio, ne će se obzir uzeti više na prvu ponudu, nego će kupoprodaja biti sklopljena za 120 groša.

(...)

GLAVA V.

O razvrgnuću kupoprodaje.

§ 190. Stranke mogu iza sklopljene kupoprodaje zajedničkim sporazumom nju razvrgnuti.

§ 191. Razvrgnuće kupoprodaje biva ponudom i prihvatom, kao što i sama kupoprodaja nastaje.

Na primjer, ako od dviju ugovornih stranaka jedna rekne: "Ja odustadoh od kupoprodaje, ili ja razvrgnuh kupoprodaju", a druga stranka ako rekne na to: "Ja pristadoh na to", ili ako jedna stranka rekne: "odreci se ti od kupoprodaje", a druga stranka ako rekne "ja učinih", razvrgnuće kupoprodaje biće valjano, to jest kupoprodaja će biti razvrgnuta.

§ 192. Kupoprodaja se može valjano razvrgnuti takogjer međusobnom predajom stvari (povratkom stvari i cijene), koja stupa na mjesto ponude i prihvata.

§ 193. Razvrgnuće kupoprodaje mora da se obavi, kao i njezino sklopljenje u jednoj i istoj sjednici (sastanku). To će reći u sjednici, u kojoj se čini ponuda, mora se naći i prihvati (tj. očitovati prihvati), jer drukčije, ako bi jedna od ugovornih stranaka rekla: "ja se odrekoh (odustadoh) od kupoprodaje", pa se sjednica razvrgne, prije nego-li je druga stranka prihvatila (pristajanje očitovala), ili ako jedna od obadvije stranke nešto učini, što znači odustaju, pristajanje druge stranke poslije toga neće biti od nikakve koristi.

§ 194. U vrijeme, kad se razvrgava kupoprodaja, mora se predmet kupoprodaje nalaziti u posjedu kupčevu. – Uslijed toga razvrgnuće kupoprodaje neće biti valjano, ako je predmet kupoprodaje već propao (isčezao).

§ 195. Ako je propao samo jedan dio predmeta kupoprodaje, onda razvrgnuću kupoprodaje imade mjesta za zaostatak predmeta. Na primjer: ako bi prodavalac svoje vlastito zemljište sa žitom ne požnjevenim zajedno prodao, pa bi kupac žito već požeo, onda bi razvrgnuće kupoprodaje iza toga moglo biti valjano samo za zemljište prema cijeni, koja njemu odgovara.

§ 196. Valjanosti razvrgnuća kupoprodaja ne smeta to što je cijena propala.

Izvor naveden prema: *Medželle i ahkjami šerije*, (Otomanski građanski zakonik), Sarajevo 1906, 1-21, 32-43.

Komentar – Nakon brojnih reformi koje je poduzimala u okviru tzv. tanzimata, Porta je pristupila izradi prve službene kodifikacije osmanskog građanskog prava pod nazivom Osmanski građanski zakon, poznatiji kao Medžella (*Medžellei Ahkjami Adlije*, tj. *Knjiga pravnih propisa*). Na izradi ovog zakona bila je angažirana posebna zakonodavna komisija koja je tekst zakona objavljivala postepeno, tokom više godina u zbirci zakona *Destur*, počevši od 1869. pa sve do 16. septembra 1876. godine. Medžella je istovremeno objavljivana i na francuskom jeziku kao *Code civile ottomane*. Sastoji se iz dva dijela sa dva *uvodna govora* i 16 *knjiga* sa ukupno 1851 paragrafom. U *govoru prvom* se definira pravnička nauka, dok je u *govoru drugom* navedeno 99 općih pravnih izreka (*maksima*). Kao sastavni dio šerijatskog prava Medžella sadrži odredbe šerijatskog obligacionog, parničnog, te znatan dio stvarnog prava. Detaljno su obrađeni kupoprodajni odnosi, tj. način sklapanja samog ugovora, zatim utvrđivanje predmeta i cijene, kao bitnih elemenata ovog ugovora. Isto tako, opširno se govori o najmovima, tj. o zakupu, zatim o jamstvu ili poručanstvu, prijenosu duga, zalogu, oblicima amaneta, kao što su ostava, posudba, zatim o darovanju, tj. poklonu, prisvajanju tuđe stvari – krađi, te raznim vidovima suvlasništva. Znatan dio odredaba Medželle se odnosi, između ostalog, na punomoćstvo tj. zastupanje pred sudom, tužbu, odnosno samu parnicu, zatim proceduru kod suđenja, dokaze, priznanje, razne nagodbe i sl.

Nakon propasti Osmanskog carstva, Medžella je primjenjivana u Turskoj do 1926, a u Bosni i Hercegovini, u postupku pred šerijatskim sudovima, sve do njihovog ukidanja 1946. godine.

7. AUSTRIJSKI OPĆI GRAĐANSKI ZAKONIK

(1. juni 1811. godine)

UVOD O ZAKONIMA GRAĐANSKIM U OPĆE

Pojam prava građanskoga.

§ 1. Skup zakona, koji ustanovljuju posebnička prava i dužnosti stanovnika države među sobom, čini pravo građansko u istoj državi.

“privatna”. Tako se govori i u uvodnom patentu na pr. članak 8. 10.

§ 2. Čim je zakon oglašen kao što treba, nitko se ne može tim izgovarati, da mu nije poznat.

Početak moći zakona.

§ 3. Moć zakona i pravne posljedice, koje ishode od njega, počimlju odmah kako je oglašen; osim ako je u istom oglašenom zakonu početak moći njegove postavljen na kasnije vrijeme.

Opseg zakona.

§ 4. Zakoni građanski obvezuju sve državljane onih zemalja, za koje su oglašeni. Državljeni postaju podložni tim zakonima i u djelanjima i poslovima, koje čine izvan države, u koliko je ograničena po istim zakonima osobna njihova sposobnost preduzimati ih, i u koliko rečena djelanja i poslovi imadu izvesti pravne posljedice i u ovim zemljama. Koliko su tuđinci vezani za te zakone, određuje se u slijedećem poglavlju.

§ 5. Moć zakona ne proteže se nazad; zato ne padaju* oni na predjašnja djelanja i na prava od prije stečena,

* imalo bi biti “ne utječu”, ili “nemaju upliva”, “haben keinen Einfluss”.

Tumačenje.

§ 6. Kada se zakon na što uporavlja (obraća), nije dopušteno inače tumačiti ga, nego li donosi vlastito značenje riječi u njihovu savezu i jasna namisao zakonodavca.

§ 7. Ako se pravni slučaj ne da presuditi ni po riječima ni po naravskom smislu zakona, imat će se obzir na spodobne slučajeve, koji su u zakonima stanovito presuđeni, kao i na razloge drugih s njim srodnih zakona. Ako pravni slučaj ostane sa svim tim dvojben, valja ga s obzirom na okolnosti brižljivo sabrane i zrelo rasuđene presuditi po načelima prava naravskoga.

§ 8. Samo zakonotvorcu pristoji vlast tumačiti zakon na način koji svakoga jednako obvezuje. Takovo tumačenje ima se uporaviti na sve pravne slučajeve, koji se još imadu presuditi, samo ako zakonotvorac ne prida, da se tumačenje njegovo nema uporaviti na presudu takovih pravnih slučajeva, koji imaju za predmet djelanja započeta i prava iskana prije istoga tumačenja.

Trajanje zakona.

§ 9. Zakoni imadu dotle svoju moć, dokle ih zakonotvorac ne preinači ili izrijekom ne ukine.

Druge vrste propisa:

a) običaji;

§ 10. *Na običaje može se imati obzir samo u onim slučajevima, gdje se zakon na njih poziva.*

b) pokrajinske ustanove;

§ 11. Samo one ustanove pojedinih pokrajina i zemaljskih kotara imaju moć zakona, koje zakonotvorac poslije oglasa ovoga zakonika izrijekom potvrdi.

c) sudačke izreke;

§ 12. Naredbe izdane u pojedinim slučajevima i presude izrečene po sudovima u osobitim parnicama ne imaju nigda moći zakona i ne mogu se protegnuti na druge slučajeve ili na druge osobe.

d) povlastice;

§ 13. Povlastice i oslobođenja dana pojedinim osobama ili zborovima prosuđuju se kao svako drugo pravo, u koliko uredbe političke ne sadržavaju osobitoga određenja o tom.

Glavno razdijeljenje prava građanskoga.

§ 14. Propisi zakonika građanskoga obuzimaju pravo osoba, i pravo na stvari i ustanovljenja, koja su ovim pravima opća.

O PRAVU OSOBA

POGLAVLJE PRVO.

O pravima, koja se tiču osobnih vlastitosti (svojstva) i odnošenja.

Prava osoba.

§ 15. Neka prava osoba tiču se osobnih vlastitosti i odnošenja, a neka imaju temelj u odnošenju porodice.

I. Iz značaja osobnosti. – Prava prirođena.

§ 16. Svaki čovjek ima prirođenih prava, koja se poznaju samim razumom, i zato se on kao osoba ima smatrati. Ropstvo ili nevoljništvo i izvršivanje kakove vlasti, koja se na to odnosi, nije dopušteno u ovim državama.

Pravna predmnjeva o njima.

§ 17. Što se slaže s prirođenim naravnim pravima, drži se, da opstoji dotle, dok se ne dokaže zakonito ograničenje tih prava.

Prava steciva.

§ 18. Svatko je pod uvjetima, koje zakoni propisuju, sposoban steći prava.

Traženje prava.

§ 19. Tko misli, da je uvrijeđen u svojem pravu, prosto mu je tužiti se oblasti po zakonima ustanovljenoj. Tko mimoišavši oblast sam sebi sudi ili tko prijeđe granice pravedne obrane, taj je za to odgovoran.

§ 20. I takove pravne poslove, koji se tiču državnoga vladaoca, a spadaju na njegovu vlasnost posebničku, ili na načine stečenja utemeljene u pravu građanskom, sudit će sudovi po zakonima.

II. Prava osoba po godinama ili nedostatku razuma.

§ 21. Oni, koji nemajući potpunih godina, ili ne budući u svoj pameti, ili radi drugih uzroka nisu sposobni skrbiti se sami kao što treba o svojim poslovima, stoje pod osobitom zaštitom zakona. To su: djeca, koja sedmu; nedorasli, koji četrnaestu; maloljetnici, koji dvadesetčetvrtu godinu života svojega nisu navršili; dalje bijesni, mahnuti, slaboumni, koji su sasvim lišeni razuma ili bar ne mogu poznati posljedice svojih djelanja; i oni također, kojima je sudac kao proglašenim razmetnicima zabranio, da upravljaju nadalje svojom imovinom (imetkom); najposlije nepritomni i općine.

Zakonom u državi SHS o punoljetnosti od 14. lipnja 1919. nastupa punoljetnost sa navršenom 21. godinom.

Sravni glede luđaka §§ 48., 176., 191., 270., 281., 283., 310., 566., 567., 591., 616., 865., 1494., 1308.-1310. o.g.z.

§ 22. I sama nerođena djeca imaju od časa, kada su se začela, pravo na zaštitu zakona. U koliko se radi o njihovim vlastitim pravima, a ne o pravima trećega, smatraju se ona kao rođena; dijete pak rođeno mrtvo drži se glede prava, koja su mu priuzdržana za slučaj života, kao da nigda nije bilo začeto.

§ 23. Kada je dvojba, da li se dijete rodilo živo ili mrtvo, uzima se prvo. Tko protivno tvrdi, mora to dokazati.

(...)

POGLAVLJE DRUGO.**O pravu ženidbenom.****Pojam ženidbe.**

§ 44. Odnosenja porodice ustanovljuju se pogodbom ženidbenom. U pogodbi ženidbenoj očituju dvije osobe različitoga spola zakonitim načinom svoju volju, da će živiti u nerazlučnoj zajednici, djecu rađati, othranjivati ih i da će jedna drugoj zamjenito pomagati. i vjeridbe (zaruka).

§ 45. Vjeridba (zaruke) ili prethodno obećanje uzeti se, bilo učinjeno ili prihvaćeno pod kojim god okolnostima ili uvjetima, ne donosi sa sobom pravne obveze niti da se sklopi ženidba, niti da se učini ono, što je bilo ugovoreno za slučaj, ako bi se odustalo od obećanja.

Ispor. § 2. ženidb. zakona za katolike.

Pravna kriepost odustanka od ženidbe*

§ 46. Samo ona strana, koja nije dala nikakova temeljita uzroka na odustanak, ima pravo iskati da joj se naknadi sva prava šteta, što bi mogla dokazati da ju je imala radi toga odustanka.

Pravila sposobnosti oženiti se (ili udati se).

§ 47. Svatko može sklopiti ženidbu, samo ako mu ne smeta nikakova zaprjeka zakonska.

Zaprjeka ženidbe: I. kada nema privoljenja a) radi nemogućstva dati privoljenje;

§ 48. Bijesni, ludi, slaboumni i nedorasli ne mogu se valjano oženiti.

§ 49. Maloljetnici, ili i punoljetnici, koji za koje mu drago uzroke ne mogu sami po sebi valjano obvezati se, nesposobni su također bez privoljenja svoga zakonitoga oca valjano oženiti se. Ako otac nije više živ, ili sposoban zastupati ih, za valjanost ženidbe ište se osim očitovanja urednoga zastupnika i privoljenje suda.

§ 50. Da bi se mogli valjano oženiti maloljetnici, koji su nezakonito rođeni, potrebno je osim tutora da pristane i oblast sudna.

§ 51. Ako bi maloljetni koji tuđinac hotio da se oženi u ovim državama, i ne bi mogao pokazati potrebna privoljenja, dužan je sud ove države, na koji bi on spadao po svojem staležu i boravljenju,* odrediti mu zastupnika, koji će pred istim sudom kazati, da li pristaje ili ne pristaje na ženidbu.

§ 52. Ako se kojemu maloljetniku ili osobi podvrženoj skrbništvu uskrati dopuštenje, da se može ženiti, i ako bi se vjerenici držali tim otegočeni, imaju pravo zaiskati pomoć urednoga suca.

§ 53. Nedostatak u potrebnu dohotku: dokazano ili opće poznato zlo vladanje; primljive bolesti ili slabosti, koje smetaju svrhu ženidbenu u osobi, s kojom se ženidba sklopiti ima, jesu zakoniti uzroci da se uskrati privoljenje na ženidbu.

§ 54. Zakoni politički* određuju s kojim osobama vojničkim ili spadajućim na vojništvo, ne može se valjano sklopiti ženidba, bez pismenoga dopuštenja njihove regimente, kora ili općenito njihovih starješina.

(...)

DIO DRUGI ZAKONIKA GRAĐANSKOGA.

O PRAVU NA STVARI.

O stvarima i njihovu pravnom razdjeljenju.

Pojam o stvarima u pravnom smislu.

§ 285. Što god je različno od osobe i ljudima služi na porabu, zove se stvar u smislu pravnom.

Razdjeljenje stvari po različnosti onoga, čije su.

§ 286. Stvari, koje se nalaze u okružju države, ili su dobro državno ili dobro posebničko.* Posljednje je pojedinih ili moralnih osoba, manjih društva, ili cijelih općina.

* privatno

Stvari ničije, javno dobro i državna imovina.

§ 287. Stvari ničije, zovu se one, koje svi državljani* mogu prisvojiti. One stvari pak, koje su im dozvoljene samo na porabu, kao ceste, velike i male rijeke, luke i obale morske, zovu se općeno ili javno dobro. Što je određeno da se zadovolji potrebama države, kao: pravo kovati novce, pravo poštarsko i druga prava kraljevska, dobra komorska, rudnici i soline, danci (porezi) i carine, imenuje se državna imovina.

(...)

Razdjeljenje stvari po razlici njihove kakvoće.

§ 291. Stvari po njihovoj različnoj kakvoći razdjeljuju se: na tjelesne i netjelesne; na pokretne i nepokretne; na potrošne i nepotrošne; na procjenjive i neprocjenjive.

Stvari tjelesne i netjelesne;

§ 292. Stvari tjelesne jesu one, koje u ćutilo padaju; inače se zovu netjelesne; na pr. pravo lov loviti, ribu loviti i sva ina prava.

Pokretne i nepokretne.

§ 293. Stvari, koje se mogu premjestiti s jednoga mjesta na drugo, a da im se ne pokvari sućanstvo jesu pokretne; inače su nepokretne. Stvari,

koje su po sebi pokretne, drže se u smislu pravnom, da su nepokretne, ako su po zakonu ili po određenju vlasnika pripadnost kakove stvari nepokretne.

(...)

POGLAVLJE DVADESETPRVO.

O pogodbi zajamskoj.

Zajam.

§ 983. Pogodba zajamska postaje, kada se predaju komu potrošne stvari pod uvjetom, da s njima može po svojoj volji razređivati, ali poslije nekog vremena da baš onoliko od iste vrste i dobrote povratiti ima. Ovu pogodbu ne treba miješati s drugom također obveznom pogodbom (§ 936.), da će se u buduće štogod dati u zajam.

Vrste zajamske pogodbe.

§ 984. Zajam se daje ili u novcu ili u inim potrošnim stvarima, i to bez kamata ili na kamate. U posljednjem slučaju zove se također pogodba kamatna.

Zajam novčani.

§ 985. Novčani zajam može biti u kovanom ili u papirnom novcu ili u javnim zadužnicama, (obligacijama).

a) U kovanom ili papirnom novcu;

§ 986. U koliko se može sklopiti zajam u kovanom novcu i u kojoj vrijednoći (valuti) ima se vratiti takov zajam ili zajam u papirnom novcu, ustanovljuju osobiti propisi, koji opstoje vrhu toga.

§ 987. Ako je zajmodavac ugovorio, da mu se vrati zajam u onoj istoj vrsti novaca, u kojoj ih je on dao; tad valja ga namiriti u istoj vrsti novčanoj.

(...)

Pogodba izdavanja knjiga.

§ 1164. Pogodbom vrhu izdanja kakovoga knjižnoga djela daje spisatelj komu pravo, da taj spis tiskom razmnožava i rasprodaje. Tom pogodbom

odriče se spisatelj prava ustupiti to isto djelo drugomu komu, da ga o svojem trošku izda.

Prava i dužnosti između spisatelja i izdavatelja.

§ 1165. Spisatelj je obvezan dati djelo po ugovoru, a izdavatelj odmah pošto mu je predano djelo dužan je platiti nagradu ugovorenu.

§ 1166. Ako spisatelj ne preda djelo u vrijeme određeno, ili ako ga ne preda na ugovoreni način, izdavatelj može odustati, i ako je spisatelj kriv, što nije djelo predano, može iskati i naknadu štete.

§ 1167. Ako je broj primjeraka bio određen, izdavatelj treba za svako novo izdanje da upita spisatelja i o uvjetima, da sklopi novu pogodbu.

§ 1168. Ako spisatelj hoće da učini novo izdanje s preinakama u sadržaju djela; ima se i o tom sklopiti nova pogodba. Ali prije nego se rasproda izdanje, vlastan je spisatelj preduzeti novo izdanje onda samo, ako je gotov naknaditi primjerno izdavatelju štetu za primjerke neprodane.

§ 1169. Prava spisateljeva glede novoga pretiskanja ili izdanja ne prelaze na nasljednike njegove.

§ 1170. Ako se spisatelj obveže da će sačiniti kakovo djelo po osnovi, koju mu je predložio izdavatelj; ima on pravo samo na nagradu ugovorenu. A izdavatelj je nakon toga potpuni gospodar djelo tiskati i izdavati.

§ 1171. Ovi propisi imadu se uporabljivati na mape, topografička risovanja i muzikalne sastavke. Ograničenja pretiskanja sadržavaju se u zakonima političkim.

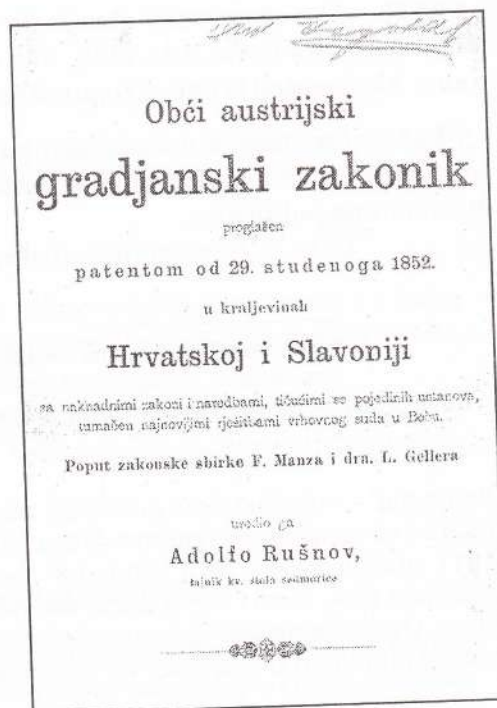
(...)

Izvor naveden prema: *Austrijski Opći građanski zakonik*, (četvrto popravljeno i dopunjeno izdanje), Knjižara Kraljevskog sveučilišta i Jugoslavenske akademije, Zagreb s.a., 1-9, 17-25, 119-121, 378-381, 452-453.

Komentar – Austrijski Opći građanski zakonik kao kodeks građanskog prava, baziran na recipiranom rimskom pravu, proglašen je carskim patentom 1. juna 1811. godine. Sastoji se iz uvoda i tri dijela u skladu sa trodiobom iz Gajevih Institucija (lica, stvari i tužbe; *personae, res, actiones*) i obuhvaća ukupno 1502 člana. U uvodnom dijelu Općeg građanskog zakonika (OGZ) istaknut je poseban značaj prirodnog prava (član 7), te mogućnosti primjene običaja i to samo u

slučajevima kada se zakon na njih izričito poziva (član 10). U prvom dijelu Zakonika se govori o ličnom pravu, a u vezi sa njim i o porodičnom pravu. Drugi dio sadrži podjelu na stvarno, nasljedno i obligaciono pravo, tako što se nakon općih propisa o obligacijama navode propisi o posebnim vrstama obligacija (*ugovora*). Treći dio Općeg građanskog zakonika sadrži opće odredbe koje su zajedničke za lično i stvarno pravo, kao i odredbe koje obuhvaćaju imovinski režim bračnih odnosa, te obligacije koje nisu spomenute u prethodnom dijelu. U Zakoniku se osjeća izvjestan utjecaj kanonskog, feudalnog i njemačkog običajnog prava. Nazvan je općim, jer sadrži formalno jedinstveno pravo za sve staleže umjesto ranijih staleških različitosti. Feudalni ostaci su se zadržali u ovom zakoniku kroz legaliziranje izvjesnih instituta kao što su: porodični fideikomis, zatim velike privilegije koje je crkva zadržala za sebe, posebno u oblasti porodičnog prava. Isto tako, zakonik sadrži i niz izrazito patrijarhalnih, konzervativnih shvaćanja. Tako se u propisima o očinskoj vlasti ističe muž kao glava porodice i zakoniti zastupnik žene, te kao takav on upravlja ženinim mirazom i daje joj "*stalež, grb i ime*", a ona je dužna da "*izvršava njegove naredbe*". Vanbračna djeca su isključena od "*prava porodice i rodbine*". Poslovna sposobnost se stiče tek sa navršenom 24. godinom života. Opći građanski zakonik, kao i svaki buržoaski zakonik, ističući osnovne temelje građanskog poretka, legalizirao je individualno vlasništvo, slobodu ugovaranja i slobodu testamentarnog (oporučnog) raspolaganja imovinom. Ovaj Zakon je olakšao promet dobara, razvitak proizvodnje i trgovine, te omogućio snažan privredni uspon buržoaske klase. S druge strane, radnička klasa i njen rad su izloženi punoj kapitalističkoj eksploataciji. Opći građanski zakonik je primjenjivan supsidijarno u BiH nakon austrougarske okupacije ovog područja.

*Opći austrijski građanski
zakonik, prva stranica.*